

Εισαγωγή

Προλογίζοντας αυτή την έκδοση ο Πρόεδρος της ΟΤΟΕ διεξοδικά στην πολιτική και συνδικαλιστική σημασία έχουν, για την Ομοσπονδία και για τους εργαζόμενους γενικότερα, η ανάπτυξη και αξιοποίηση της εξειδικευμένης γνώσης, η συστηματική επεξεργασία, η τεκμηρίωση και προβολή των θέσεων των εργαζόμενων, η έρευνα και η συνδικαλιστική επιμόρφωση.

Αυτούς τους σημαντικούς, όσο και απαιτητικούς, στις σύγχρονες συνθήκες, σκοπούς κλήθηκε να υποστηρίξει, με την ίδρυση και τη λειτουργία του, το Ινστιτούτο Εργασίας (INE) της ΟΤΟΕ.

Είχαμε εγκαίρως συνειδητοποιήσει, μαζί με την ΟΤΟΕ, ότι οι προκλήσεις και τα προβλήματα της σύγχρονης πραγματικότητας δεν επιτρέπουν εφησυχασμό, ούτε, πολύ λιγότερο, ενστικτώδεις αντιδράσεις σε τετελεσμένα γεγονότα ή/και διαπραγματεύσεις στα τυφλά. Ο Τραπεζικός κλάδος στην Ελλάδα έχει πλέον μπει στην τροχιά της διεθνοποίησης και του εκσυγχρονισμού, και ο ουσιαστικός, δημοκρατικός εκσυγχρονισμός του προς όφελος των εργαζόμενων απαιτεί γνώση και τεκμηρίωση σε πολλαπλά επίπεδα, αποτελώντας για όλους μας ένα κρίσιμο στοίχημα, μια προσπάθεια χωρίς χρονικό όριο και χωρίς υπαναχωρήσεις.

Μ' αυτές τις κατευθύνσεις το INE/ΟΤΟΕ ανέπτυξε, στα 4χρόνια της λειτουργίας του, ένα αρκετά αξιόλογο, πιστεύουμε, ερευνητικό και εκπαιδευτικό έργο, στηρίζοντας την ΟΤΟΕ τόσο στην ανάπτυξη και προβολή ενός αξιόπιστου, τεκμηριωμένου και από κάθε άποψη έγκυρου συνδικαλιστικού λόγου, όσο και στη συνεχή ενημέρωση και συνδικαλιστική κατάρτιση της παλιάς και της νέας γενιάς των στελεχών της, αλλά και των εργαζόμενων του κλάδου γενικότερα.

Η συνεχής δραστηριοποίηση του INE/ΟΤΟΕ σ' εθνικά και διεθνή ερευνητικά / εκπαιδευτικά προγράμματα (AFETT, FORCE, προγράμματα εξειδικευμένης συνδικαλιστικής βοήθειας, συμμετοχή σε δραστηριότητες του INE/ΓΣΕΕ, στήριξη της ΟΤΟΕ σε διακρατικές προτάσεις για το πρόγραμμα LEONARDO κλπ.), παρείχε στα συνδικάτα και στους εργαζόμενους του κλάδου τη δυνατότητα ουσιαστικής επικοινωνίας, πληροφόρησης και ανταλλαγής εμπειριών με συνδικαλιστικές οργανώσεις και εργαζόμενους σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες.

Οι εμπειρίες αυτές ήταν χρήσιμες, αν όχι πολύτιμες, τόσο για την ανάπτυξη των αναγκαίων διεθνών συνεργασιών και των συντονισμένων παρεμβάσεων της ΟΤΟΕ σ' εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο, όσο και για το συνεχή εμπλουτισμό της τεκμηρίωσης, των επιχειρημάτων και της δράσης της Ομοσπονδίας στον καθοριστικό τομέα των συνθηκών Απασχόλησης και των Εργασιακών Σχέσεων. Η εκδοτική δραστηριότητα του INE/ΟΤΟΕ έρχεται ως επιστέγασμα αυτής της πολύπλευρης και θετικής, πιστεύουμε, συμβολής του στις επεξεργασίες και στη δράση της Ομοσπονδίας.

Η Διοίκηση του INE/ΟΤΟΕ και εγώ προσωπικά, διαπιστώσαμε ότι στα πλαίσια της δραστηριότητας του Ινστιτούτου συγκεντρώθηκε εκτεταμένο και πλούσιο υλικό από αξιόλογες επιστημονικές εργασίες, μελέτες και υλικά των εκπαιδευτικών μας προγραμμάτων, που βοήθησαν σημαντικά την επιμόρφωση, τον προβληματισμό και τη δράση των συνδικαλιστικών στελεχών και των εργαζόμενων του κλάδου μας.

Ανεξάρτητα από το αν κάποιες επιμέρους θέσεις ή προτάσεις των συγγραφέων αυτού του υλικού συγκεντρώνουν ή όχι τη γενική συνδικαλιστική μας συμφωνία και πολιτική αποδοχή, κρίναμε σκόπιμο και χρήσιμο για τους εργαζόμενους του κλάδου μας (καθώς και για κάθε ενδιαφερόμενο για τα θέματα που επεξεργαστήκαμε αυτά τα χρόνια ως INE/ΟΤΟΕ), να εκδώσουμε αυτό το υλικό και κάθε μελετητική ή ερευνητική δουλειά που πιστεύουμε ότι διαθέτει διαχρονικότητα, συνδικαλιστικό αλλά και επιστημονικό ενδιαφέρον. Αποτελεί άλλωστε αρχή μας όχι μόνο ν' αξιοποιούμε, αλλά και να προβάλλουμε, στα πλαίσια των δυνατοτήτων μας, αξιόλογες εργασίες των επιστημονικών στελεχών και των συνεργατών μας.

Το βιβλίο της κυρίας ΓΕΩΡΓΑΚΟΠΟΥΛΟΥ, επιστημονικής συνεργάτιδας συμβούλου της ΟΤΟΕ και του INE/ΟΤΟΕ, ήταν μια από τις εκδοτικές μας προτεραιότητες, λόγω του ιδιαίτερα επίκαιρου, τεκμηριωμένου και ενδιαφέροντος περιεχομένου του και λόγω της ιδιαίτερης ενασχόλησής του με σημαντικά θέματα των εργασιακών μας σχέσεων, που έχουν κατά το παρελθόν απασχολήσει, απασχολούν και θα εξακολουθήσουν ν' απασχολούν τον κλάδο μας, το συνδικαλιστικό κίνημα και το ίδιο το INE/ΟΤΟΕ.

Τα κείμενα αυτά αποτελούν μερικό δείγμα, αλλά επιτυχημένα, κατά τη γνώμη μας, αποτύπωση της σημαντικής, πάντοτε έγκυρης και συχνά καθοριστικής συμμετοχής της κας Γεωργακοπούλου στο σχεδιασμό και την υλοποίηση των ερευνητικών και εκπαιδευτικών προγραμμάτων του INE/ΟΤΟΕ, είτε από τη θέση του επιστημονικού υπεύθυνου, είτε από τη θέση του συντονιστή, του εισηγητή ή του επιστημονικού συμβούλου, πάντοτε όμως με την ιδιότητα ενός συνεπούς, αξιόπιστου επιστήμονα και συνεργάτη.

Το βιβλίο που παρουσιάζουμε εδώ αφορά τις Αγορές Εργασίας και τις σύγχρονες

Εργασιακές Σχέσεις. Είναι μια επιλογή άρθρων, επιστημονικών μελετών και πρωτότυπων εισηγήσεων της συγγραφέως σε σεμινάρια συνδικαλιστικής επιμόρφωσης του INE/ΟΤΟΕ και της ΟΤΟΕ, από το 1991 μέχρι σήμερα. Πολλά από αυτά ξαναδουλεύτηκαν και εμπλουτίστηκαν πρόσφατα με νέα δεδομένα και εξακολουθούν ν' αξιοποιούνται από το INE/ΟΤΟΕ.

Το βιβλίο χωρίζεται σε 3 μέρη, τα οποία εξετάζουν 3 διαφορετικές, αλλά αλληλένδετες μεταξύ τους, θεματικές ενότητες.

Στο πρώτο μέρος, που φέρει τον τίτλο "Αγορές εργασίας, ευελιξίες και ανάπτυξη" περιλαμβάνονται 4 μελέτες, που πραγματεύονται ζητήματα γενικότερου ενδιαφέροντος, σχετικά με την αναπτυξιακή δυναμική, τη διάρθρωση των αγορών εργασίας και την ευρωπαϊκή προοπτική, όπως αυτή σκιαγραφήθηκε μέσα από τις σελίδες της "Λευκής Βίβλου" για την ανάπτυξη, την ανταγωνιστικότητα και την απασχόληση.

Η πρώτη μελέτη, με τίτλο "Αγορά ή αγορές εργασίας; Θεωρίες και πραγματικότητα των εργασιακών ανισοτήτων", εκπονήθηκε το 1991, αλλά παραμένει ενδιαφέρουσα και επίκαιρη. Παρουσιάζει και εξετάζει κριτικά τις υπάρχουσες επιστημονικές θεωρίες για τους "δυσίμους", τις ανισότητες και τις διαστρωματώσεις των αγορών εργασίας. Όλοι γνωρίζουμε, πιστεύω, τους προβληματισμούς που προκαλεί στο σ.κ. η ύπαρξη και η διεύρυνση των εργασιακών ανισοτήτων, οι απόπειρες δημιουργίας "εργαζόμενων πολλών ταχυτήτων" μέσα στον ίδιο κλάδο ή/και επιχείρηση. Η μελέτη αυτή είναι μια συστηματική επιστημονική (και ταυτόχρονα προσιτή στο μη ειδικό αναγνώστη) προσέγγιση αυτού του Θέματος.

Η δεύτερη μελέτη, με τίτλο "Έννοια, ορισμός και πεδία προσδιορισμού της, αποτελεί προέκταση και απαραίτητο, μισθωτής σχέσης στις σύγχρονες συνθήκες" θα έλεγα, συμπλήρωμα της προηγούμενης, επικεντρώνοντας το ενδιαφέρον της στην εξέταση των βασικών παραγόντων διαμόρφωσης-διαφοροποίησης των όρων και των συνθηκών εργασίας στις σύγχρονες κοινωνίες.

Η τρίτη μελέτη, που αποτέλεσε και επιστημονική παρέμβαση-ανακοίνωση της συγγραφέως στο Συνέδριο του Ιδρύματος Σάκη Καράγιωργα για το μέλλον και τις προοπτικές του Κοινωνικού Κράτους στην Ελλάδα (Αθήνα, Νοέμβριος 1991), έχει τον τίτλο "Ευελιξίες και ιδιομορφίες της εργασίας στην Ελλάδα: εισαγόμενα σχήματα και η "απροσάρμοστη" ελληνική πραγματικότητα". Πρόκειται για μια επίκαιρη και σύντομη, αλλά ολοκληρωμένη σύνθεση των βασικών διαπιστώσεων της συγγραφέως από τη μακρόχρονη επιστημονική και ερευνητική της δραστηριότητα για τις ευελιξίες και τις ιδιομορφίες της ανάπτυξης στην Ελλάδα, την Ευρώπη και τη Λατινική Αμερική.

Τέλος, η μελέτη με τίτλο "Λευκή Βίβλος για την ανάπτυξη, την ανταγωνιστικότητα και την απασχόληση-Κριτική παρουσίαση των βασικών προβληματισμών της Ε.Ε. στο κατώφλι του 21ου αιώνα" είναι μια επίκαιρη, εν όψει και της Διακυβερνητικής, κριτική παρουσίαση των βασικών κατευθύνσεων της Συνθήκης του Μάαστριχτ στο χώρο της ανάπτυξης και της προοπτικής των εργασιακών μας σχέσεων, σήμερα και στο μέλλον. Η μελέτη αυτή, που γράφτηκε στις αρχές του 1994, χρησιμοποιήθηκε και ως υλικό για σεμινάρια συνδικαλιστικής επιμόρφωσης του ΙΝΕ/ΟΤΟΕ και της ΟΤΟΕ, τροφοδοτώντας το διάλογο και συγκεντρώνοντας ιδιαίτερα θετικά σχόλια από τα συνδικαλιστικά μας στελέχη.

Το δεύτερο μέρος του βιβλίου, που αφορά σε "Ζητήματα αξιοποίησης και ανάπτυξης του ανθρώπινου δυναμικού" περιλαμβάνει 5 σχετικά σύντομα άρθρα και εισηγήσεις που ενδιαφέρουν ιδιαίτερα τον τραπεζικό κλάδο, γιατί γράφτηκαν ειδικά γι' αυτόν.

Αυτό βέβαια δεν σημαίνει ότι τα κείμενα αυτά παρουσιάζουν μικρότερο ενδιαφέρον για κάθε άλλο εργαζόμενο ή μελετητή των εργασιακών σχέσεων και των σύγχρονων, συμμετοχικών τεχνικών διοίκησης και ανάπτυξης του ανθρώπινου δυναμικού. Εδώ αποδίδεται ιδιαίτερη σημασία στις πολιτικές και στις πρακτικές της επιχείρησης, στις Θέσεις και στις αναγκαίες συνδικαλιστικές παρεμβάσεις στο επίπεδο αυτό.

Τα σύντομα, αλλά περιεκτικά κείμενα με τίτλο:

"Προγραμματισμός ανθρώπινου δυναμικού-Ορισμός και χρησιμότητα με βάση τη σύγχρονη τραπεζική εμπειρία".

"Αδιάβλητες και αξιοκρατικές διαδικασίες πρόσληψης στις ελληνικές τράπεζες: μια αναπάντητη (;) πρόκληση" και

"Περιγραφή Θέσεων εργασίας-έννοια και χρησιμότητα", σε συνδυασμό με ένα επίσης αξιόλογο κείμενο της συγγραφέως ("Σύγχρονα συστήματα υπηρεσιακής αξιολόγησης. Έννοια, χρησιμότητα και προϋποθέσεις εφαρμογής από τη σκοπιά του συνδικαλιστικού κινήματος", που δημοσιεύεται από το ΙΝΕ/ΟΤΟΕ σε έναν άλλο, συλλογικό τόμο υλικών και εισηγήσεων του Δεύτερου τριεθνούς προγράμματος AFETT για τον τραπεζικό κλάδο) αποδίδουν την τεκμηριωμένη, εναλλακτική και βαθιά δημοκρατική φιλοσοφία που έχει (και πρέπει να διατηρήσει) το σ.κ. του κλάδου μας στην προσέγγιση του ευαίσθητου, όσο και κρίσιμου θέματος της Διοίκησης και της ποιοτικής αναβάθμισης του ανθρώπινου δυναμικού στις σημερινές συνθήκες.

Τα κείμενα αυτά γράφτηκαν τη διετία 1992-1993 και αξιοποιήθηκαν άμεσα από συλλόγους-μέλη της ΟΤΟΕ στις παρεμβάσεις τους για τις εργασιακές σχέσεις (λ.χ. ημερίδα ΣΥΕΤΕ για τις εργασιακές σχέσεις στην Εθνική Τράπεζα, Ιούνιος 1993).

Το τέταρτο κείμενο με τίτλο "Στρατηγικές διεθνοποίησης και τεχνολογικού εκσυγχρονισμού των τραπεζών: Επιπτώσεις στην απασχόληση και στις εργασιακές σχέσεις" αποτελεί σύνθεση των συμπερασμάτων του πρώτου τριεθνούς προγράμματος AFETT του τραπεζικού κλάδου (1992) για τις γενικότερες τάσεις και προοπτικές των εργασιακών μας σχέσεων. Το κείμενο αυτό πρωτοδημοσιεύτηκε στο Δελτίο του ΙΝΕ/ΓΣΕΕ, το 1993.

Τέλος, η μελέτη με τίτλο "Παρατηρητήριο Απασχόλησης & εργασιακών εξελίξεων του τραπεζικού κλάδου-χρησιμότητα, αντικείμενα και βασικές λειτουργίες" συμπυκνώνει τη διεθνή εμπειρία και τις βασικές τάσεις των εργασιακών εξελίξεων στον κλάδο μας. Επιπλέον αναδεικνύει τη χρησιμότητα και προδιαγράφει το περιεχόμενο ενός σημαντικότητας και καινοτομικού, για τα εθνικά αλλά και για τα διεθνή δεδομένα του κλάδου μας θεσμού, του Παρατηρητηρίου Απασχόλησης και Εργασιακών εξελίξεων. Το Παρατηρητήριο συμφωνήθηκε με τη διετή κλαδική ΣΣΕ 1994-95 και ήδη έχει ξεκινήσει τη λειτουργία του με προσεκτικά, αλλά σταθερά βήματα. Το κείμενο αυτό αποτέλεσε την εισήγηση της συγγραφέως στην ειδική Διευρωπαϊκή Συνάντηση Εργασίας για το Παρατηρητήριο Απασχόλησης του τραπεζικού κλάδου, που έγινε το Μάρτιο του 1995 στην Αθήνα.

Το τρίτο μέρος του βιβλίου ασχολείται με "Το θεσμικό πλαίσιο και τις τεχνικές των συλλογικών διαπραγματεύσεων".

Είναι γνωστό ότι το σύγχρονο πλαίσιο, οι θεσμοί και οι πρακτικές των συλλογικών διαπραγματεύσεων δεν αποτελούν πλέον αποκλειστικό "προνόμιο" της νομικής επιστήμης. Επιβάλλεται, αντίθετα, η πολύπλευρη και διεπιστημονική τους προσέγγιση, από επιστήμονες, ειδικούς και φορείς που με τη μια ή την άλλη ιδιότητα ενέχονται ή ενδιαφέρονται για την κατάσταση, τα προβλήματα και τις προοπτικές των εργασιακών σχέσεων, όπως αυτές προδιαγράφονται μέσα από τους θεσμούς και, πολύ περισσότερο, μέσα από τη δυνατότητα πρακτικής αξιοποίησης και προάσπισης αυτών των Θεσμών.

Δεν χρειάζεται, πιστεύω, ιδιαίτερη επιχειρηματολογία για να καταδείξουμε το ενδιαφέρον αυτής της ενότητας για τα συνδικαλιστικά στελέχη και για κάθε εργαζόμενο ή ασχολούμενο με τις συλλογικές διαπραγματεύσεις και τις εργασιακές σχέσεις γενικότερα.

Το πρώτο κείμενο, με τίτλο "Το θεσμικό πλαίσιο για τις συλλογικές διαπραγματεύσεις στην Ελλάδα (Ν.1876/90)-Γενική παρουσίαση και αξιολόγηση", αποτελεί μια συστηματική κριτική παρουσίαση του σχετικού πλαισίου και των οργάνων εφαρμογής του. Μια πρώτη εκδοχή αυτού του κειμένου, που συμπληρώθηκε και εμπλουτίστηκε πρόσφατα, παρουσιάστηκε από τη συγγραφέα στις εργασίες του ΑΦΕΤΤ τραπεζών, τον Ιούνιο του 1992 και παραμένει, κατά τη γνώμη μας, επίκαιρο.

Το δεύτερο κείμενο, με τίτλο "Καλόπιστος διάλογος και τεκμηρίωση επιχειρημάτων: το μετέωρο βήμα του σύγχρονου θεσμικού πλαισίου για τις συλλογικές διαπραγματεύσεις", πρωτοδημοσιεύτηκε το 1992 στο περιοδικό του Συλλόγου Εργαζομένων της ΣΠΙΒΑΝΚ. Παραμένει έκτοτε επίκαιρο, ως αναγκαίο συμπλήρωμα του προηγούμενου και ως πηγή προβληματισμών και αναγκαίων προσαρμογών στις επιλογές και την πρακτική του συνδικαλιστικού μας κινήματος.

Τα κείμενα αυτά παρουσιάζουν ειδικό ενδιαφέρον για τον πρόσθετο λόγο ότι η συγγραφέας, ως Μεσολαβητής του Οργανισμού Μεσολάβησης-Διαιτησίας (ΟΜΕΔ) αλλά και ως σύμβουλος της ΟΤΟΕ στα αντίστοιχα θέματα, είχε επί σειρά ετών άμεση εμπειρία σχετικά με τα προβλήματα εφαρμογής και τις δυνατότητες αξιοποίησης του Ν. 1876/90 στις ελεύθερες συλλογικές διαπραγματεύσεις και στη διευθέτηση συλλογικών διαφορών.

Τέλος, η μελέτη με τίτλο "Σύγχρονες τεχνικές συλλογικών διαπραγματεύσεων", αποτελεί τη σύνθεση πρωτότυπων εισηγήσεων και εκπαιδευτικών υλικών της συγγραφέως, που αξιοποιούνται σε συνδικαλιστικά σεμινάρια του ΙΝΕ/ΟΤΟΕ. Τα υλικά αυτά εκπονήθηκαν το 1993 και εμπλουτίστηκαν το 1995.

Παρά το γεγονός ότι τα περισσότερα στελέχη της ΟΤΟΕ και των συλλόγων μελών της έχουν άμεση και σχετικά πλούσια εμπειρία επίσημων ή και άτυπων διαπραγματεύσεων στην καθημερινή συνδικαλιστική τους δράση και πρακτική, η εργασία αυτή είναι μια ολοκληρωμένη, συστηματική και χρήσιμη παρουσίαση των κατάλληλων τεχνικών προετοιμασίας, διεξαγωγής και κατάληξης μιας συλλογικής διαπραγμάτευσης. Γι' αυτό και ενδιαφέρει τους συνδικαλιστές και τα στελέχη των επιχειρήσεων, έχοντας να προσφέρει ιδέες και βάση για προβληματισμό ακόμα και στους πιο έμπειρους διαπραγματευτές.

Όλα τα παραπάνω κείμενα αποτελούν χρήσιμο έναυσμα για την ανάπτυξη ενός γόνιμου και δημιουργικού διαλόγου στον κλάδο μας και έξω από αυτόν, με στόχο τη διαμόρφωση και τον εμπλουτισμό σύγχρονων, βιώσιμων προτάσεων για τους θεσμούς, την πρακτική και τις προοπτικές των εργασιακών μας σχέσεων. Σκοπός μας είναι να συμβάλουμε, έστω και στο ελάχιστο, στο στόχο αυτό.

Παραδίδοντας στην κρίση του αναγνώστη αυτή την εκδοτική μας πρωτοβουλία, αισθάνομαι την ανάγκη να ευχαριστήσω τόσο τη συγγραφέα, για τη συνεργασία και την παραχώρηση των κειμένων της, όσο και τις διοικήσεις της ΟΤΟΕ και του ΙΝΕ/ ΟΤΟΕ, τους συνεργάτες μας, όλους τους ορατούς αλλά και τους αφανείς συντελεστές της δουλειάς μας.

Ευχαριστώ ιδιαίτερα όλους όσους συνέβαλαν στην τεχνική υποστήριξη και στην ολοκλήρωση της παρούσας έκδοσης, που εύχομαι να έχει την υποδοχή, την αξιοποίηση και τη συνέχεια που της αξίζουν.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΛΑΚΚΑΣ
Πρόεδρος ΙΝΕ-ΟΤΟΕ